

ӘОЖ 316.334.2

Р. С. Габдуалиева, экономика ғылымдарының докторы, профессор

А. М. Туманова, магистрант

Батыс-Қазақстан инновациялық технологиялық университеті, Орал қ., Қазақстан Республикасы

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАСЫМДЫҚТАРЫ

Аннотация

Мақалада берілген мәлімет біздің еліміздің 30 дамыған ел қатарына ұмтылуы жолындағы негізгі ұзақ мерзімді Қазақстан-2050 әлеуметтік-экономикалық саясатын жағдай жасауға бағыттарын белгілеген.

Сонымен қоса, әлемдегі геосаяси тұрақсыздықтың өсуін ескере отырып, және экономикалық өсімнің баяулауы кезеңде, орта мерзімде негізгі күш-жігерді елдегі әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты жоюға бағытталатын болады.

Түйін сөздер: *әлеуметтік- экономикалық саясат, экономикалық өсу, әлеуметтік-экономикалық тұрақтылық, индустриалды-инновациялық даму.*

Қазақстан Республикасының 2016-2020 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық саясаты «Қазақстан-2050 стратегиясын» орындауға, мемлекетті нығайтуға және оның дамыған 30 елдің қатарына кіруі үшін жағдай жасауға бағытталған.

Әлемдегі экономикалық өсудің баяулауын және геосаяси тұрақсыздықтың өсуін ескере отырып, орта мерзімді кезеңде негізгі күш елдегі әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін сыртқы факторлардың зардабын жоюға бағытталатын болады.

Орта мерзімді кезеңдегі әлеуметтік-экономикалық саясаттың негізгі мақсаты – бұл Қазақстан Республикасын дамытудың «Қазақстан-2050 стратегиясының» жаңа бағытын «Нұрлы Жол» жаңа экономикалық саясатын және жаңа құрылымдық экономика моделін қалыптастыруды ескере отырып, іске асыруды жалғастыру, экономиканың оң қарқынын сақтау, одан әрі өсу үшін жағдай жасау және әлемнің 30 дамыған мемлекеттер қатарына жылжытуды жалғастыру.

Көрсетілген мақсатқа қол жеткізуге және елдің экономикалық әл-ауқатын қамтамасыз етуге жүргізіліп жатқан әлеуметтік-экономикалық саясаттың орта мерзімді кезеңге айқындалған негізгі басымдықтары ықпал ететін болады. Олар:

макроэкономикалық және қаржы тұрақтылығын қамтамасыз ету;

нақты сектордың тиімділігін арттыру;

бәсекелестік пен жеке меншік капиталды дамыту;

қоғамды әлеуметтік жаңғырту және халықтың өмір сүру жағдайын жақсарту;

инфрақұрылымды дамыту[1].

2015 жылғы Елбасының «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Қазақстан халқына жолдауы ғаламдық қаржылық-экономикалық дағдарыс жағдайында Қазақстан экономикасында құрылымдық реформаларды жалғастыруға бағытталған жаңа ауқымды даму бағдарламасы болып табылады.

Сыртқы дағдарыстар алдында, соның ішінде табиғи ресурстарға баға төмендеген кезде негізгі міндеттер біздің экономикамыздың тұрақтылығын арттыру болып табылады. Жаңа экономикалық саясаттың 2015-2019 жылдарға арналған «Нұрлы Жол» инфрақұрылымдық дамыту мемлекеттік бағдарламасы негізгі құжаттың бірі болады[2]

Инфляцияны қолдау бойынша мөлшер кешені арқылы аталған дәлізде 2020 жылға қарай инфляцияның 3-4%-ға қол жеткізуді жүзеге асыру бағытымен макроэкономикалық және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету.

Тұтыну нарығындағы бағалардың өзгеруіне әсер ететін сыртқы және ішкі факторлар жедел тәртіппен қадағаланатын болады. Бәсекелестік ішкі нарықтардың дамуына, бағалық келісім мен жосықсыз бәсекелестікке қарсы күресуге жағдайлар жасау үшін азық-түлік тауарлары мен отын бағаларын ұстап тұруға бағытталған шаралар қабылданатын болады.

Азық-түлік нарығын реттеу және алыпсатарлық пен бағалардың негізсіз өсуіне жол бермеу, сондай-ақ мерзімдік ауытқуларды қалыпқа келтіру үшін азық-түлік тауарларының өңірлік тұрақтандыру қорларын қалыптастыру және пайдалану бойынша жұмыс жалғастырылатын болады.

Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының бағаларын тұрақтандыру мақсатында әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының бөлшек бағаларының шекті мәндерін белгілеу практикасы жалғасатын болады.

Нақты сектордың тиімділігін арттыру басымды салыстырмалы бәсекелестік артықшылықтары бар негізгі салаларды қолдау, негізгі-күш жігерді мұнай-газ және аграрлық секторларды дамытуға бағыттау арқылы жүзеге асырылады. Мемлекеттің экономикада қатысуын шектеу мен бәсекелестік пен нарықтың дамуы арқылы сапалы институционалды ортаны қалыптастыру арқылы бәсекелестік пен жеке меншік капиталды дамыту.

Өңдеу өнеркәсібінің дамуы, экономиканың ішкі сұранысқа бағдарланған шикізатсыз салалары үлесінің ұлғаюы **өнеркәсіптің** негізгі басымды бағыты болып белгіленді.

Алға қойған мақсатқа қол жеткізу экономиканың шикізатсыз секторы отандық өнімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, жаңа технологияларды енгізу және тікелей инвестициялар тарту арқылы жүзеге асырылады.

Индустриалды-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру жалғасады.

Зеленов ауданындағы бөтелкедегі ауыз су өндіретін кешен ("Родник" фирмасы ЖШС), жобаның құны 978,0 млн. теңге, қуаттылығы – жылына 11,4 млн. дана, жұмыс орны – 121;

мұнайды қайта өңдеу зауыты (ТООБН «Western Munaigas LTD»), жобаның құны 900 млн. теңге, қуаттылығы - жылына 200 мың тонна, жұмыс орны - 40;

шағын катерлер кеме жасау өндірісін кеңейту және жанарту («Гидроприбор «ФЗИ» АҚ), жобаның құны 300,0 млн. теңге, жұмыс орны – 55.

«Бизнестің жол картасы 2020» бағдарламасы аясында жұмыстар жалғасатын болады.

2016-2020 жылдары облыстың **ауыл шаруашылығының** дамуы жұмыс өнімділігін арттыруға, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге және экспорттық әлеуетті нығайтуға бағытталады. Мемлекеттік қолдау көлемдерін ұлғайту ауыл шаруашылығын тұрақты дамытуға қажетті жағдайлар жасауға мүмкіндік береді.

Өсімдік шаруашылығының негізгі басымдықтары астық және майлы дақылдар тұқымын өндіру, суармалы жерлерде көкөніс және картоп, мал шаруашылығында – ет, сүт, жұмыртқа, мал азығы дақылдарын өндіру болып белгіленді.

Өсімдік шаруашылығын тұрақты дамыту мақсатында күздік дәнді, майлы дақылдарды арттыру есебінен өндірісті әртараптандыру жалғасатын болады. Мал шаруашылығы қажеттілігі үшін мал азығы өндірісін дамыту бағдарламасы іске асырылатын болады.

Ауыл шаруашылығы дақылдарының өнімділігін арттыру өңірдің құрғақшылық жағдайына бейімделген егін шаруашылығының аймақтық жүйесіне көшу, өндіріске ылғал және ресурс сақтаушы технологияларды, тамшылатып суаруды енгізу, жаңа жоғары репродукциялы тұқым сұрыптарын қолдану, ғылыми-негізделген егіс айналымын сақтау арқылы қол жеткізіледі.

Ішкі сауда саясаты жергілікті өндірушілердің бәсекелестігін арттыруға және сауда саласында тиімділікті инновациялық технологияларды қолдану есебінен және инфрақұрылымды дамытуға бағытталады.

Облыстың тұтыну нарығы тауар ресурстарының үлкен көлемімен сипатталады, тауар айналымы көлемінің одан әрі өсуіне қолайлы жағдай туғызады.

Облыстың әлеуметтік-экономикалық тіршілігін жандандыруда **шағын және орта кәсіпкерлік** маңызды рөл атқарады. Елбасы «Қазақстандық жол – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауында ХХІ ғасырда Қазақстанды индустриалдық

және әлеуметтік жаңғыртуда шағын және орта бизнесті дамыту басты құрал болып табылатынын атап көрсетті. Сондықтан аталмыш секторды қолдауға баса назар аударылатын болады.

Ұзақ мерзімді кезеңде басты мақсат шағын және орта бизнестің бағдарын нығайту және кеңейту үшін жағдай жасау және ісін жаңа бастаған бизнесмендерге әдістемелік көмек беру тетігін құру болып табылады.

Бүгінгі күннің мақсаты – ұсақ кәсіпорындардың және жеке кәсіпкерлердің орташа топқа өтуі үшін қажетті алғышарттар мен жағдай туғызу.

Орта мерзімді кезеңде **білім беру** саласындағы негізгі бағыттар Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының стратегиялық міндеттерін іске асыруға бағдарланатын болады.

Президенттің «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына жолдауына сәйкес 3 және 6 жас аралығындағы балалардың мектепке дейінгі біліммен 100 пайыз қамтылуын қамтамасыз ету жоспарлануда (облыс бойынша мектепке дейінгі тәрбие және оқытумен 3 пен 6 жас аралығындағы балалардың қамтылуы 95,7% құрайды).

2014 жылғы 17 қаңтардағы Президенттің Жолдауында **денсаулық сақтау** саласындағы басты басымдық алғашқы медициналық-санитарлық көмекті дамыту болып айқындалды. 2020 жылға дейінгі кезеңде денсаулық сақтау саласының негізгі міндеті профилактикалық медицинаны және денсаулық сақтаудың әлеуметтік бағыттылығын неғұрлым нығайту, сапалы және қолжетімді медициналық қызметтердің ұсынылуын қамтамасыз ету болмақ.

Осы мақсатта қоғамдық денсаулық сақтауды қорғау мәселелері бойынша сектораралық және ведомствоаралық өзара іс-қимыл тиімділігі арттырылады, профилактикалық шаралар, скринингтік зерттеулер күшейтіледі, негізгі әлеуметтік маңызы бар ауруларды диагностикалау, емдеу және оналту жетілдіріледі, электрондық денсаулық сақтау дамытылады [4].

Жұмыспен қамтуға көмек көрсетудің белсенді шараларын одан әрі дамыту мен жетілдіру әлеуметтік басымдықтардың негізгілерінің біріне жатады және ол тұрғындарды әлеуметтік қорғаудың, адам әлеуетін дамыту мен іске асырудың негізі болып табылады.

Кадрларды даярлау талап етілген мамандықтар бойынша облыс экономикасындағы кадрларға деген қажеттілік болжамына сәйкес жүргізілетін болады. Сәйкесінше, талап етілген мамандықтар бойынша экономиканың кадрларға деген қажеттілігі болжамына сәйкес оқытылатын мамандықтардың мемлекеттік тапсырысы түзетілетін болады.

Облыста іске асырылып жатырған мемлекеттік және салалық бағдарламалар, соның ішінде «Жұмыспен қамту 2020 жол картасы» шеңберінде жұмыс орындарын құру және халықтың нақты жұмыспен қамтылуын арттыру бойынша шаралар қабылдануда.

Әлеуметтік саладағы мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті дамыту білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет және спорт салалары мекемелерінің желісін кеңейту есебінен халықтың әлеуметтік қызметпен қамтылуын ұлғайтуға мүмкіндік береді. Экономиканың әлеуметтік саласына жекеменшік сектордың қаржысын тарту үшін заңнамалық және нормативтік құқықтық базаны жасау, мемлекеттік-жекеменшік әріптестіктің қосымша тетіктерін енгізу бюджет шығыстарын азайтуға мүмкіндік береді, сондай-ақ бизнес пен қоғамның әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға мүмкіндік туғызады.

Жұмыссыздарды оқытудың және қайта даярлаудың нақты бағдарламалары болуы тиіс.

Халықтың мақсатты топтарын, сонымен қатар әйелдерді жұмыспен қамтуға жәрдемдесуге ерекше назар аударылатын болады. Атаулы әлеуметтік көмек алушыларды әлеуметтік жұмыс орындарына барынша тарту жолымен әлеуметтік жұмыс орындарының санын қоғамдық жұмыстар санына баламалы ете отырып көбейту отбасы табысының деңгейін арттыруға септігін тигізеді. Жұмыспен қамту органдарының жеке жұмыспен қамту агенттіктерімен және үкіметтік емес ұйымдармен жұмысқа орналастыруға көмек көрсету бойынша өзара іс-әрекетін кеңейту, жұмыссыздықтың алдын алу тетігінің бірі ретінде әлеуметтік әріптестіктің үшжақты комиссиясын пайдалану қарастырылған [5].

Орта мерзімді кезеңге арналған өңірлік саясат «Өңірлерді дамыту» мемлекеттік бағдарламасымен айқындалған басымдықтар негізінде қалыптастырылатын болады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы /Н.Ә. Назарбаев. – Астана, Ақорда, 2012.
- 2 Назарбаев Н.Ә.« Нұрлы жол – болашаққа бастар жол». ҚР Президентінің Қазақстан халқына жолдауы/ Н.Ә. Назарбаев. – Астана, Ақорда. - 2015.
- 3 <http://www.stat.gov.kz> - Қазақстан Республикасының Статистика жөніндегі комитетінің ресми сайты
- 4 Кенжағалиев Т. "Батыс Қазақстанға қарқынды даму тән"/ Т. Кенжағалиев, Н. Оразаев, Н. Текебаев // «Орал өңірі» газеті. – 2016. – №23.
- 5 <http://business.gov.kz> – ақпараттық сайт.

РЕЗЮМЕ

Приведенные в статье сведения свидетельствуют о реализации основных направлений социально-экономической политики «Казахстан-2050», имеющей долгосрочные приоритеты на создание условий по вхождению Казахстана в число 30 самых развитых стран мира.

Также отмечается, что с учетом роста геополитической нестабильности и замедления экономического роста в мире, в среднесрочном периоде основные усилия в стране будут направлены на устранение последствий внешних факторов для обеспечения социально-экономической стабильности.

RESUME

In this article we can find the main directions of social and economic policy Kazakhstan-2050, which is having long-term priorities to creation of conditions on inclusion of Kazakhstan to number 30 of the most developed countries in the world.

Also here it is told that taking into account growth of geopolitical instability and delay of economic growth in the world, in the medium-term period the main efforts in the country will be directed to elimination of consequences of external factors for ensuring social and economic stability.